

І. В. Шпакевич

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор

С. Н. Денисенко

Архітектурний код культури у фокусі сучасних лінгвістичних досліджень

Актуальність даної теми пояснюється, перш за все, розвитком соціокультурних процесів (культурних, наукових і економічних контактів країн і народів) та необхідністю постійного міжкультурного спілкування. Виявлення і опис кодів культури та архетипових уявлень, що відбиваються в мові і дискурсі, з однієї сторони, допомагає уникнути комунікативних невдач і небажаних помилок в міжкультурному спілкуванні, що виникають через незнання фонових, культурно-ціннісних реалій, з іншої сторони, сприяє усвідомленню своєї національної ідентичності.

Мета даної статті полягає в розкритті основних типологічних особливостей способів кодування культури в фразеологізмах німецької мови на матеріалі архітектурного коду культури.

Мова є знаковою системою, головним об'єктом семіотики. Семіотика "знаходить свої об'єкти всюди – у мові, математиці, художній літературі, в окремому творі літератури, в архітектурі,

плануванні квартири, в організації сім'ї, в процесах підсвідомого, в спілкуванні тварин, в житті рослин" [1; 5]. Взаємини двох семіотичних систем – системи природної мови та системи культурного коду – рефлектують таким чином, що одне і те ж ім'я, будучи одиницею культурного коду, має значення, які в системі природної мови можуть бути відсутні, але це ім'я як одиниця культурного коду може мати специфіку.

Архітектурний код культури пов'язаний з побудовами та їх елементами. Оскільки архітектура заснована на символічному розумінні простору, вона звертається до символічного змісту будівлі, встановлює відповідності між різними планами буття і формами споруди.

Смисли, закодовані в архітектурних елементах віддзеркалюють різні сторони народного буття. Для позначення сусідства або чогось спільного німці використовують такі фразеологізми, як *Haus an Haus wohnen*; *Wand an Wand, unter einem Dach wohnen*; *mit j-m unter einer Decke stecken*. Часто архітектурні елементи використовуються для позначення ментальних здібностей, а саме відставання чи ненормальності. Наприклад, метонімічне *bei ihm ist es unterm Dach nicht ganz richtig* (*Dach = Kopf = Gehirn*); *er ist nicht ganz richtig unterm Dach*; *er sieht die Welt durchs Fenster (an)*; *mit seinen Gedanken nicht zu Hause sein*; *das schmeißt ihm keine Fenster ein*; *er kann durch (neun) eiserne Türen gucken*. Символ дому використовують ще й для утвердження впевненості, яка підкріплена наявністю власного простору: *Häuser auf j-n bauen*; *mit der Tür ins Haus fallen*; *in seinem Fach zu Hause sein*. Для позначення втрати використовують символ вікна: *zum Fenster hinaussprechen*; *Geld zum Fenster hinauswerfen*; *weg vom Fenster sein*. Відсутність співрозмовника передається за допомогою яскравого символу "пуста стіна": *zu leeren Wänden reden*. Символ вікна вживають для називання певних вразливих або вражених місць на об'єктах чи суб'єктах: *Fenster im Ärmel haben* – *жарт.* рукава з дірками; *j-m blaue Fenster machen* – *розм.* наставити кому-небудь синців.

Двері відрізняється подвійною символікою, означаючи одночасно захист: *bei [hinter] verschlossenen Türen verhandeln*; *unter Dach und Fach sein [kommen]*; і доступ: *offene Tür en einrennen*; *die Politik der offenen Tür(en)*; *ihm stehen alle Türen offen*; *der Willkür Tür und Tor öffnen*. Символіка порогу, як межі, передається за допомогою таких виразів: *die Schwelle des*

Bewußtseins (des zwanzigsten Jahrhunderts, des Todes); der Winter steht vor der Tür.

Будинок у німецькій мові набуває антропоморфних характеристик і символізує певний суб'єкт та його якості, наприклад: *ein fideles (lustiges) Haus; altes Haus! / ein bemoostes Haus; ein gelehrtes Haus; ein kluges Haus; ein patentenes Haus*. Для позначення відторгнення або небажання впускати щось або когось до власного простору, маємо наступні приклади: *j-m nach Hause gehen; j-m die Tür weisen; j-n (glücklich) aus dem Hause haben; j-n von der Schwelle weisen; j-n [j-m den Stuhl] vor die Tür setzen*. Стеля символізує межу, попону, бар'єр. *j-m die Decke von den Augen ziehen; an die Decke gehen; bis an die Decke springen*, а як символи завершеності поширені такі ФО: *etw. unter Dach und Fach bringen; das Getreide ist unter Dach (und Fach) gebracht*.

Цікавим фактом є те, що ефект гіперболізації досягається у фразеологізмах за допомогою символіки стіни. Наприклад: *lachen/schreien, dass die Wände wackeln*); *die Wand hochgehen (vor Zorn oder Ärger)*; *es ist, um die Wände [an den Wänden] hinaufzuklettern [hochzugehen]!*; *die Wände vor Freude hochspringen; die Wände haben Ohren*.

Отже, мова в сучасних лінгвокультурологічних дослідженнях сприймається в першу чергу як механізм, що сприяє кодуванню і трансляції культури. Лінгвокультурологічний аналіз архітектурного кодування може сприяти виявленню подібного та відмінного у світогляді представників різних лінгвокультур. Аналіз використання архітектурного коду дозволяє виявити "маски" і "ролі" архітектури, якими її наділяють носії мови і культури, і визначити як загальні, так і специфічні риси даного лексичного матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Аврамова В. Архитектурный код культуры // (Шуменский университет им. Еп. К. Преславского, ФГН Кафедра русского языка, valentav@abv.bg). – Diss. Slav.: Ling. XXVIII. Szeged, 2009, С. 5-15.
2. Афонькин Ю. Н. Русско-немецкий словарь крылатых слов / Под редакцией Шаде В. – М.: Рус. яз. – Медиа, 2003
3. Гаврись В.І., Пророченко О.П. Німецько-український фразеологічний словник – К.: Радянська школа, 1981.